

ביאורים

הדבר המרכזי ביותר בתלמוד הוא לימוד הלכות מפסוקים. חכמים מפרשים את הפסוקים ומוציאים מהם הלכות. במבט ראשון אפשר לטעות ולחשוב שכל הדרשות בתלמוד הם מאותו הסוג, שבכולם נוכל למצוא מחלוקת. הרמב"ם מחדש שיש שני סוגי דרשות:

א. מה שניתן במסורת - יש לימודים מפסוקים שנמצאים בחז"ל אשר המסקנה כבר ידועה מראש. אנו יודעים במסורת שפרי עץ הדר הכוונה לאתרוג. ראינו את אבותינו שלקחו בסוכות אתרוג. הם ראו את אבותם וכך עד משה רבנו. כל התפקיד של החכמים בתלמוד הוא להראות איך מה שנמסר במסורת מעוגן בפסוק. זהו עיקר תפקידה של התורה שבעל פה. בנין התורה הוא לחבר את התורה שבכתב למסורת של התורה שבעל פה ולראות איך הם אגודים זה בזה. זו הסיבה לכך שאין בלימוד זה מחלוקות. כמו כן לא יכול לבוא חכם בעתיד ולומר שהוא לומד את הפסוק אחרת ולקחת לימון במקום אתרוג.

ב. מה שלא ניתן במסורת - במהלך הדורות התעוררו שאלות חדשות ופרטים נוספים שלא היו ידועים במסורת. הקב"ה מסר למשה רבנו כללים שבהם ניתן לדרוש את פסוקי התורה ולהוציא מהם הלכות מחודשות. בסוג לימוד כזה אין חכמי ישראל יודעים מהי המסקנה. הם דורשים את הפסוק על פי הכללים שנמסרו להם, ועל פי הלימוד נובעת המסקנה. מכיוון שדרכי החשיבה שונות מחכם לחכם יתכנו מחלוקות. לכן בסוג הלכות אלו ניתן למצוא מחלוקות רבות, ויתכן שחכם אחד ובית מדרשו ינהגו בדרך אחת ואילו חכם אחר ובית מדרשו ינהגו בדרך אחרת.

הרחבות

• כתיבת תורה שבעל פה

החל לחבר המשנה, שהיא כוללת פרוש כל המצוות הפתובות בתורה. הגמרא בכמה מקומות [תמורה יד.; גיטין ס:] דורשת שאסור לכתוב תורה שבעל פה "דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבן". מדוע למרות זאת נכתבה תורה שבעל פה? רש"י במקום כותב שהתלמוד עצמו נכתב מפני החשש שהתורה תישכח. גם הרמב"ם כתב שזו הסיבה שגרמה לרבי לכתוב את המשנה: "ומימות משה רבנו ועד רבנו הקדוש (רבי) לא חיברו חיבור שמלמדים אותו ברבים בתורה שבעל פה... והוא (רבי) קיבץ כל השמועות... וחיבר מהכול ספר המשנה... כדי שלא תישכח תורה שבעל פה מירא. ולמה עשה רבנו הקדוש כך ולא הניח הדבר כמות שהיה? לפי שראה שהתלמידים מתמעטים והולכים והצרות מתחדשות ובאות..." [הקדמה למשנה-תורה].

• מחלוקת בהלכה למשה מסיני

אין מחלוקת בהם. הרמב"ם אומר שבהלכה למשה מסיני אין מחלוקת. המהר"ץ חיות בחידושו על מסכת בבא קמא [טו:] מביא את דברי הרמב"ם ומקשה עליו מדברי הגמרא שמביאה מחלוקת בין התנאים בהלכה למשה מסיני. המהר"ץ חיות עונה שכוונת הרמב"ם היא שלא תהיה מחלוקת בין החכמים על כך שיש הלכה כזאת, אך כן יכולה להיות מחלוקת בפרטי אותה הלכה.

שאלות לדיון

מדוע כתבה התורה "וקצותה את כפה", והרי כוונתה באמת שיש לשלם ממון בלבד?
מדוע הרמב"ם מדגיש, שלא ייתכן מחלוקות בדינים והלכות שקיבלנו מפי משה בסיני?

וכאשר כלל הדעות והדברים - החל לחבר המשנה, שהיא כוללת פרוש כל המצוות הפתובות בתורה. מהן - קבלות מקבלות מפי משה, עליו השלום, ומהן - דעות הוציאו בדרך הסברה ואין עליהן מחלוקת. ומהן - דעות שנפלה עליהן מחלוקת בין שתי הסברות וכתב אותן במחלוקותיהן: פלוני אומר כך, ופלוני אומר כך. ואפלו היה האחד חולק על רבים, נכתבים דברי האחד ודברי הרבים. ונעשה הדבר ההוא לענינים מועילים מאד ונזכרו במשנה בעדיות. ואני אזכרם.

אבל אחרי עקר גדול ראיתי לזכרו, והוא: שיוכל אדם לומר: אם הם פרושי התורה - כפי אשר יסדנו - מקבלים מפי משה כמו שאמרנו מדבריהם: "כל התורה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני" (תורת כהנים, בהר) - אם כן, מה אלו ההלכות היחידות שנאמרו בהן: 'הלכה למשה מסיני'? וזה עקר יש לה לעמוד על סודו, והוא: שהפרושים המקבלים מפי משה, כמו שאמרנו מדבריהם - אין מחלוקת בהם. בשום פנים. שהרי מאז ועד עתה לא מצאנו מחלוקת שנפלה בזמן מן הזמנים, מימות משה ועד רב אשי, בין החכמים שיאמר אחד: המוציא עין חברו - יוציא את עינו, שנאמר: "עין בעין" (דברים יט כא), ויאמר השני: אינו אלא כפר. בלבד שחייב לתת. ולא מצאנו גם כן מחלוקת במה שאמר הפתוב: "פרי עץ הדר" (ויקרא כג ז), עד שיאמר אחד, שהוא: אתרוג, ויאמר אחר, שהוא: חבושים, או רמונים, או זולתו. ולא מצאנו גם כן מחלוקת ב"עץ עבות" (שם), שהוא: הדס. ולא מצאנו מחלוקת בדברי הפתוב: "וקצתה את-כפה" (דברים כה יב), שהוא: כפר. ולא במה שאמר הפתוב: "ובת איש כהן פי תחל לזנות... באש תשרף" (ויקרא כא ט) - שזו הגזרה אין לנו לגזר אותה, אלא אם תהיה אשת איש על כל פנים. וכן גזרת הפתוב בנערה אשר לא נמצאו לה בתולים שייסקלוה - לא מצאנו חולק בה ממשנה ועד עתה על מי שאמר: שזה לא יהיה אלא אם היתה אשת איש והעידו עדים עליה: שאחר הקדושים זנתה בעדים והתראה. וכיוצא בזה בכלל המצוות - אין מחלוקת בהן. שפלוני פרושים מקבלים מפי משה. ועליהם ועל דומיהם אמרו: "כל התורה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני". אבל אף על פי שהם מקבלים ואין מחלוקת בהם - הרי היא מחכמת התורה הנתונה לנו, שנוכל להוציא ממנה אלו הפרושים בדרך מדרכי הסברות והאסמכתות והראיות והרמזים המצויים במקרא.

על מה נאמר
הלכה למשה
מסיני

